

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2015.02.26>

Izabela URBANIAK-MASTALERZ

Doktorantka Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku – Katedry Postępowania Karnego

## Międzynarodowe postępowanie karne a prawo Unii Europejskiej

### Streszczenie

Opracowanie przedstawia cele utworzenia oraz zakres zastosowania międzynarodowego prawa karnego. Zostaną także przedstawione różnice pomiędzy prawem międzynarodowym a prawem Unii Europejskiej. Prawo Unii Europejskiej może być traktowane jako wyjątkowa forma prawa międzynarodowego, jednak cechy szczególne prawa europejskiego nie występują zwykle w prawie międzynarodowym. Natomiast różnica pomiędzy stosowaniem prawa europejskiego a prawem międzynarodowym polega na tym, iż do stosowania prawa międzynarodowego wymagana jest transpozycja do prawa krajowego. Przy stosowaniu prawa Unii Europejskiej przez jej obywateli w sądownictwie państw członkowskich mogą oni powoływać się na gwarancje, jakie wynikają z przepisów prawa UE. Znaczenie przepisów UE w stosunku do przepisów prawa państw członkowskich bywa niejednokrotnie nadrzędne. Na uwagę zasługuje omówienie zagadnienia związanego z instytucją Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz regulacji zawartych w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego. Najważniejszym instrumentem współpracy międzynarodowej w sprawach karnych zdaje się być ekstradycja. Wnioski z omówionych aspektów międzynarodowego postępowania karnego oraz prawa UE mają wpływ na ich sądowe stosowanie oraz skuteczność.

**Słowa kluczowe:** międzynarodowe postępowanie karne, Międzynarodowy Trybunał Karny, ekstradycja, konwencja, efektywność.

### 1. Wprowadzenie

Celem utworzenia międzynarodowego prawa karnego była realizacja krajowego prawa karnego państw na arenie międzynarodowej. Międzynarodowe prawo karne oznacza współpracę m.in. w przypadku postępowań o ekstradycję, wzajemnej pomocy w sprawach karnych, wykonywania zagranicznych orzeczeń karnych. Rozwój międzynarodowego postępowania karnego nastąpił poprzez przyjęcie przez państwa prawa zwyczajowego oraz przyjęcie przez państwa traktatów.

Istnieją różnice pomiędzy prawem międzynarodowym a prawem Unii Europejskiej. Prawo Unii Europejskiej stanowi swoisty system prawa, ale może być traktowane jako wyjątkowa forma prawa międzynarodowego. Jednak cechy szczególne prawa europejskiego nie występują zwykle w prawie międzynarodowym. Różnica pomiędzy stosowaniem prawa europejskiego a prawem międzynarodowym polega na tym, iż do stosowania prawa międzynarodowego wymagana jest transpozycja do prawa krajowego. Przy stosowaniu prawa Unii Europejskiej przez jej obywateli w sądownictwie państw członkowskich mogą oni powoływać się na gwarancje, jakie wynikają z przepisów prawa UE. Znaczenie przepisów UE w stosunku do przepisów prawa państw członkowskich bywa niejednokrotnie nadrzędne.

Prawo Unii Europejskiej można wyodrębnić na prawo pierwotne oraz pochodne<sup>1</sup>. Zasadniczo prawo pierwotne stanowią państwa członkowskie za pomocą umów międzynarodowych; z kolei prawo pochodne, nazywane także wtórnym, jest tworzone przez organy Unii Europejskiej na podstawie prawa pierwotnego. Akta wchodzące w skład prawa pierwotnego to m.in. traktaty założycielskie, w tym Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TfUE) oraz traktaty nowelizujące, aneksy, protokoły, a także ogólne zasady prawa, jakie wynikają z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE.

Na mocy art. 3 ust. 2 TfUE przyznano Unii Europejskiej wyłączną kompetencję do zawierania umów międzynarodowych, jeśli ich zawarcie zostało przewidziane w akcie ustawodawczym Unii lub jest niezbędne do umożliwienia Unii wykonywania jej wewnętrznych kompetencji, albo w zakresie, w jakim zawarcie ich może wpływać na wspólne zasady lub też zmieniać ich zakres. Podmiotem prawa międzynarodowego może być ten, kto może mieć lub zaciągać uprawnienia i obowiązki<sup>2</sup>. Podmiotowość oznacza także szeroko rozumiane prawo do utrzymywania stosunków międzynarodowych, do których można zaliczyć *ius tractatatum*, *ius legationis* oraz uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych. Unia Europejska jest zatem podmiotem prawa międzynarodowego. Wynika to także z art. 220 TfUE, który to przepis określa formę współpracy międzynarodowej Unii Europejskiej wraz z Organizacją Narodów Zjednoczonych i jej wyspecjalizowanymi organami oraz Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju oraz także innymi organizacjami międzynarodowymi.

Zgodnie z art. 216 ust. 1 TfUE Unia Europejska może zawierać umowy z jednym lub większą liczbą państw trzecich lub organizacji międzynarodowych, jeśli przewidują to traktaty, albo gdy zawarcie umowy jest niezbędne do osiągnięcia, w ramach polityk Unii, jednego z celów, o których mowa w traktatach, albo też gdy zawarcie umowy jest przewidziane w prawnie wiążącym akcie Unii

<sup>1</sup> E. Skibińska, *Wprowadzenie*, [w:] A. Flisek (red.), *Prawo Unii Europejskiej z wprowadzeniem*, Warszawa 2011, s. VII.

<sup>2</sup> J. Menkes, A. Wasilkowski, *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Kraków 2006, s. 136.

lub gdy może mieć wpływ na wspólne zasady lub zmieniać ich zakres. Ust. 2 wymienionego artykułu stanowi, iż umowy zawarte przez Unię wiążą instytucje Unii i państwa członkowskie. Z kolei art. 218 TfUE reguluje procedurę zawierania przez Unię Europejską umów międzynarodowych.

Współpraca państw członkowskich Unii Europejskiej w sprawach karnych odbywa się na kilku różnych płaszczyznach<sup>3</sup>. Powołanie Europejskiej Sieci Sądowej oraz utworzenie Eurojustu było realizacją celów, wynikających z Traktatu o Unii Europejskiej (dalej: TUE). Na mocy art. 3 ust. 1 TUE celem Unii Europejskiej jest m.in. wspieranie pokoju, poszanowania godności, wolności, demokracji, równości oraz poszanowanie praw człowieka<sup>4</sup>. Zgodnie z art. 47 TUE Unia ma osobowość prawną.

Unia Europejska jest organizacją złożoną z państw członkowskich, która podlega prawu międzynarodowemu na mocy umowy międzynarodowej, oraz jako organizacja wykonuje zadania wynikające z przepisów TUE<sup>5</sup>.

W literaturze<sup>6</sup> można wyliczyć pięć etapów ewolucji współpracy państw członkowskich w przypadku spraw karnych. Do tych etapów zaliczyć należy rozwijanie współpracy międzynarodowej o charakterze horyzontalnym, procesy asymilacji, unifikacji, harmonizacji oraz wzajemne uznawanie decyzji organów sądowych.

Współpraca w sprawach karnych odbywa się w trybie procedury karnej<sup>7</sup>. Polskie prawo zawiera regulacje działu XIII w Kodeksie postępowania karnego<sup>8</sup> (dalej: k.p.k.), nazwane „postępowaniem w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych”. Regulacje te dotyczą m.in. kwestii immunitetów osób należących do przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, pomocy prawnej i doręczeń w sprawach karnych, wystąpień państw członkowskich Unii Europejskiej o wykonanie postanowienia o zatrzymaniu dowodów lub mającego na celu zabezpieczenie mienia, wystąpień o wydanie lub przewóz osób ściganych lub skazanych, przebywających za granicą oraz o wydanie przedmiotów, wystąpienia państw członkowskich Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania,

<sup>3</sup> A. Grzelak, *Współpraca instytucjonalna w sprawach karnych na przykładzie Eurojustu i Europejskiej Sieci Sądowej – problemy teoretyczne i praktyczne*, [w:] W. Czapliński, A. Wróbel (red.), *Zarys prawa. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych*, Warszawa 2007, s. 201.

<sup>4</sup> E. Skibińska, *Wprowadzenie*, [w:] A. Flisek (red.), *Prawo Unii Europejskiej z wprowadzeniem*, s. IX.

<sup>5</sup> A. Wróbel [w:] A. Wróbel (red.), *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*, Kraków 2004, s. 55.

<sup>6</sup> E. Zielińska, *Integracja europejska w dziedzinie prawa karnego – stan obecny i perspektywy*, [w:] M. Wędrychowski (red.), *Prawo Unii Europejskiej w wewnętrznym porządku prawnym państw członkowskich*, Warszawa 2004, s. 100 i nast., a także: A. Grzelak, *Czy istnieje europejskie prawo karne?* „Nowa Europa – Przegląd Natoliński” 2006, nr 2 (4), s. 200.

<sup>7</sup> J. Izydorczyk, *Współpraca międzynarodowa w sprawach karnych*, „Edukacja Prawnicza” 2009, nr 2 (104), s. 24.

<sup>8</sup> Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997 Nr 89, poz. 555 ze zm.).

wystąpienia państw członkowskich Unii Europejskiej o wykonanie środka zapobiegawczego, wystąpienia państw członkowskich Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia wydanego w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania, a także przejęcie i przekazanie orzeczeń do wykonania. Zważyć jednak należy, iż dział XIII k.p.k. nie ma zastosowania w przypadku, kiedy umowa międzynarodowa, która wiąże Polskę, stanowi inaczej<sup>9</sup>. Regulacja ta oznacza jednocześnie prymat umów międzynarodowych nad regulacjami k.p.k.

Mając na względzie obowiązujące regulacje prawne, można postawić tezę, iż międzynarodowe postępowanie karne oraz prawo Unii Europejskiej zapewniają wzajemną współpracę między państwami, w celu umożliwienia jej jak najlepszej skuteczności.

Aby móc dokonać odpowiedzi na pytanie, czy obowiązujące regulacje w międzynarodowym postępowaniu karnym zapewniają ujednolicenie przepisów oraz wzajemną współpracę, wezmę pod rozwagę kwestie skuteczności Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz wybrane aspekty stosowania przepisów k.p.k., stanowiących o ekstradycji oraz o przejęciu i przekazaniu ścigania karnego.

## 2. Międzynarodowy Trybunał Karny

Skuteczność międzynarodowego postępowania karnego można oceniać z różnych perspektyw. Ciekawą kwestią wydaje się współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym (dalej: MTK). Aby jednak dokonać oceny skuteczności działania MTK, należy – choćby w zarysie – przedstawić najważniejsze informacje o tej instytucji.

Międzynarodowy Trybunał Karny (*International Criminal Court*) został utworzony 17 lipca 1998 r. jako międzynarodowy organ sądowniczy. Siedziba Trybunału mieści się w Hadze. Organami Międzynarodowego Trybunału Karnego są: Prezydium, Wydział Odwoławczy, Wydział Orzekający oraz Przygotowawczy, Biuro Prokuratora oraz Sekretariat<sup>10</sup>. W Zgromadzeniu Państw-Stron, każde państwo posiada jednego przedstawiciela. Na każde państwo-stronę przypada jeden głos<sup>11</sup>. Istnieje możliwość przedstawienia przez każde państwo po dwie propozycje kandydatury sędziów do Międzynarodowego Trybunału Karnego. Osoby te muszą jednak posiadać najwyższe kwalifikacje sędziowskie, wysokie walory moralne, kompetencje w dziedzinie prawa międzynarodowego oraz doświadczenie w orzekaniu w sprawach karnych. Zasiada w Trybunale 18 sędziów, którzy wybierani są w tajnym głosowaniu przez państwa podległe jurys-

<sup>9</sup> Post. SN z 3 lutego 2009 r., IV KK 367/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 46; post. SA w Krakowie z 8 czerwca 2010 r., II AKz 85/10, KZS 2010, nr 10, poz. 24, LexisNexis nr 2520984.

<sup>10</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_organy.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_organy.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>11</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_zps.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_zps.php) [dostęp: 8.05.2014].

dykcji Trybunału, na dziewięcioletnią kadencję. Jako organy Trybunału wydzielone są wydziały: Przygotowawczy, Orzekający i Odwoławczy oraz Urząd Prokuratora i Sekretariat<sup>12</sup>. Orzeczniczą funkcję spełniają Izby.

Zgodnie ze Statutem, jurysdykcja Trybunału obejmuje przypadki spraw ludobójstwa, zbrodni wojennych, a także zbrodni przeciwko ludzkości. Po 1 stycznia 2017 r. będzie wiadomo, czy jurysdykcja Trybunału będzie obejmować także zbrodnie agresji, nad czym aktualnie trwają przygotowania<sup>13</sup>. W przypadku zbrodni ludobójstwa skargi mogą być wnoszone jedynie przez państwa, które są stronami Konwencji o ludobójstwie z 1948 r. oraz Statutu Trybunału. Natomiast skargi dotyczące innych zbrodni objętych jurysdykcją Trybunału mogą być wnoszone przez państwa, które przyjęły jurysdykcję Trybunału.

Traktat rzymski ustanawiający Międzynarodowy Trybunał Karny wszedł w życie 1 lipca 2002 r. Polska przyjęła Statut 9 kwietnia 1999 r., natomiast ratyfikowała 12 listopada 2001 r. Instytucja Międzynarodowego Trybunału Karnego została powołana do osądzenia sprawców zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych. Traktat ten został przyjęty na Konferencji Dyplomatycznej Narodów Zjednoczonych w Rzymie w dniach od 15 czerwca do 17 lipca 1998, w której wzięło udział 160 państw ze wszystkich regionów świata. Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego ratyfikowało łącznie 121 państw. Rosja oraz Iran pomimo podpisu nie dokonały ratyfikacji. Izrael oraz USA wycofały wolę przystąpienia do Statutu<sup>14</sup>. Niektóre zaś z państw, takie jak Chiny oraz Indie, nie wyraziły inicjatywy zainteresowania przystąpieniem<sup>15</sup>.

Regulacje zawarte w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego opisane są w 128 artykułach, podzielonych na XIII części, opatrzone w preambułę. Preambuła Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego odnosi się do historii: „[...] pamiętając, iż w mijającym wieku miliony dzieci, kobiet i mężczyzn były ofiarami niewyobrażalnych okrucieństw, które głęboko poruszyły sumienie ludzkości [...]”. Wszakże XX wiek zapisał się w historii jako okrutny czas dla ludzkości. Wybuchło wówczas wiele historycznych konfliktów, które spowodowały śmierć ponad 86 milionów osób cywilnych, w tym głównie kobiet i dzieci. Aż 170 milionów ludzi pozbawiono praw, godności oraz majątku<sup>16</sup>. Prześladowcom najczęściej udało się mimo wszystko uniknąć odpowiedzialności przez sądem, a los ich ofiar popadł w zapomnienie. Z uwagi jednak na fakt, iż przemoc rodzi przemoc, a każda zbrodnia pociąga za sobą następną zbrodnię, należało stworzyć międzynarodowy organ do zapobieżenia najcięższym zbrodniom.

<sup>12</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mntrybunaly\\_mtk.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mntrybunaly_mtk.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>13</sup> Tamże, [dostęp: 8.05.2014].

<sup>14</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_ratyfikacja.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_ratyfikacja.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>15</sup> R. Tarnogórski *Pierwszy wyrok Międzynarodowego Trybunału Karnego*, Biuletyn PISM, nr 45 (910), z dnia 4 maja 2012, [online; dostęp: 8.05.2014]. Dostępny pod adresem: <https://www.pism.pl/publikacje/biuletyn/nr-45-910>.

<sup>16</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_historia.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_historia.php) [dostęp: 8.05.2014].

Jako główne cele Międzynarodowego Trybunału Karnego należy uznać:

- 1) ochrona praw człowieka i zapewnienie pokoju,
- 2) gwarancja powszechnej sprawiedliwości,
- 3) odpowiedzialność za bezprawne zachowania,
- 4) rozwiązywanie konfliktów,
- 5) ominięcie wad trybunałów doraźnych,
- 6) pomoc krajowym organom wymiaru sprawiedliwości,
- 7) odstraszenie potencjalnych zbrodniarzy wojennych<sup>17</sup>.

Instytucja ta stworzona jest zatem, by zagwarantować poszanowanie sprawiedliwości międzynarodowej oraz zapewnić jej realizację. Międzynarodowy Trybunał Karny, jako pierwszy stały trybunał, uprawniony został do osądzania osób fizycznych.

Ważnym aspektem jest kompletny charakter Międzynarodowego Trybunału Karnego w stosunku do krajowych systemów sądownictwa w sprawach karnych. Jurysdykcja Trybunału, na mocy Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, została ograniczona do najpoważniejszych zbrodni, wagi międzynarodowej, do których należy zbrodnia ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne oraz zbrodnie agresji. Mimo wniosków celów powołania Międzynarodowego Trybunału Karnego, pierwszy wyrok wydany został przez tę instytucję po upływie 10 lat od powołania – w 2012 roku<sup>18</sup>.

Mimo tego, iż ocena skuteczności na podstawie dotychczasowych działań Międzynarodowego Trybunału Karnego może być odebrana jako nieco przedwczesna, zważyć należy, iż skuteczność jego jest niewielka. Tym bardziej, jeśli uwzględni się, że Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze w ciągu 10 miesięcy skazał 22 oskarżonych. Stworzenie Międzynarodowego Trybunału Karnego miało szczytne cele, które jednak są niemal nieosiągalne. Pochylić się jednak należy nad jedynym wydanym przez Trybunał wyrokiem w sprawie „Prokurator przeciwko Thomasowi Lubandze Dyilo”. Thomas Lubanga Dyilo jako pierwszy oskarżony został przekazany przez władze państwa-strony w związku z konfliktem zbrojnym w Demokratycznej Republice Kongo, obecnie Zairze.

W tym państwie wojna domowa przerodziła się w największy konflikt zbrojny współczesnej Afryki. Oszacowano, iż w 2008 r. pochłonęła aż 5,4 mln ofiar.

Dlatego też tym samym stała się najkrwawszym konfliktem od zakończenia II wojny światowej. Podczas walk dochodziło do masowych naruszeń prawa humanitarnego. Thomas Lubanga był przywódcą Unii Kongijskich Patriotów, która zrzeszała członków ludu Hema. Został przejściowo aresztowany. Zostało odnotowane przez organizację Human Rights Watch, iż podległe jemu oddziały dopuszczały się werbunku nieletnich żołnierzy, gwałtów, czystek etnicznych oraz okaleczeń.

<sup>17</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_cele.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_cele.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>18</sup> R. Tarnogórski, dz. cyt.

W sprawie, będącej przedmiotem osądu Międzynarodowego Trybunału Karnego, Lubanga został uznany za winnego zbrodni wojennej, która polegała na wcielaniu lub werbowaniu dzieci poniżej piętnastego roku życia do sił zbrojnych lub używania ich w działaniach zbrojnych. Działanie to stanowi bowiem inne poważne naruszenie praw i zwyczajów w obrębie ustalonych ram prawa międzynarodowego mających zastosowanie do konfliktów zbrojnych, które nie mają charakteru międzynarodowego.

Trybunał stwierdził, iż wymienione w przepisie „wcielanie lub werbowanie” stanowi odpowiednio przymusowy lub dobrowolny sposób poboru do grupy zbrojnej. Wedle Trybunału są to odrębne formy przestępstwa, oddzielne od wymienionego w przepisie art. 8 ust. 2 lit. e pkt vii Statutu rzymskiego przestępstwa „używania” nieletnich w działaniach zbrojnych. Nadto orzekł również, że ewentualna zgoda wcielanych nie uchyla przestępności tych czynów. Trybunał nie był jednak zgodny, czy nadużycia o charakterze seksualnym mogą być traktowane jako czyny spełniające przesłankę „używania”<sup>19</sup>.

Mimo tego, iż proces ten trwał aż sześć lat, zważyć należy na pozytywne aspekty, jakie wyłaniają się z istnienia instytucji Międzynarodowego Trybunału Karnego. Za pozytywne uznać należy wynikające z orzeczenia priorytety ochrony praw dzieci w konfliktach zbrojnych.

Pozytywnym aspektem istnienia Międzynarodowego Trybunału Karnego jest także przyznanie Radzie Bezpieczeństwa prawa występowania z wnioskiem o rozpoczęcie śledztwa nawet w państwach niebędących stronami Statutu Rzymskiego. Pomimo odpowiedzialności, jaka spoczywa na Radzie Bezpieczeństwa, może wpłynąć korzystnie na skuteczność jego działania.

Aktualnie Międzynarodowy Trybunał Karny w 7 sytuacjach wszczął łącznie 15 postępowań oraz wydał 20 nakazów aresztowania, w tym dwukrotnie działano z inicjatywy własnej prokuratora – w Kenii oraz na Wybrzeżu Kości Słoniowej, trzykrotnie z inicjatywy państw stron – w Ugandzie, Demokratycznej Republice Kongo, Republice Środkowoafrykańskiej, i dwukrotnie z inicjatywy Rady Bezpieczeństwa – w Darfurze i Libii<sup>20</sup>.

Z tego powodu, iż statut Trybunału wyjątkowo ściśle określa jurysdykcję i oparty jest na zasadzie komplementarności, celem Międzynarodowego Trybunału Karnego nie jest przejęcie kompetencji należącej do sądów krajowych<sup>21</sup>. Zważyć także należy na wzajemne uzupełnienia się kompetencji Rady Bezpieczeństwa oraz Międzynarodowego Trybunału Karnego<sup>22</sup>.

Podczas tworzenia Międzynarodowego Trybunału Karnego, od 1995 r. czynny udział bierze także koalicja organizacji pozarządowych<sup>23</sup>.

<sup>19</sup> Tamże.

<sup>20</sup> Tamże.

<sup>21</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_sadykrajowe.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_sadykrajowe.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>22</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_radabezp.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_radabezp.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>23</sup> [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_org\\_pozarzadowe.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mtk_org_pozarzadowe.php) [dostęp: 8.05.2014].

Jako jednostka organizacyjna Międzynarodowy Trybunał Karny jest niezależny od Narodów Zjednoczonych, a zgodnie ze Statutem finansowany jest z obowiązkowych wpłat stron, będących państwami, oraz innych dobrowolnych wpłat<sup>24</sup>.

Główny organ sądowniczy Narodów Zjednoczonych – Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości – został powołany do tego, aby rozstrzygać spory pomiędzy państwami. Nie ma jednak właściwości do zajmowania się sprawami, które dotyczą odpowiedzialności karnej osób fizycznych<sup>25</sup>. Organ ten posiada zatem inną właściwość niż Międzynarodowy Trybunał Karny.

Ch. Bassiouni, który przyczynił się do prac nad powołaniem Międzynarodowego Stałego Sądu Karnego, w stosunku do międzynarodowego prawa oraz postępowania karnego posługuje się jednolitym terminem *international criminal law*.

Kwestie współpracy z Międzynarodowym Trybunałem Karnym zostały uregulowane w rozdziale 66e k.p.k. w art. 611g – 611tf. Zgodnie z art. 611g k.p.k., w zależności od stadium postępowania karnego, wniosek o współpracę Międzynarodowego Trybunału Karnego wykonuje sąd lub prokurator, za pośrednictwem ministra sprawiedliwości.

Na wniosek Trybunału o tymczasowe aresztowanie lub też aresztowanie i dostarczenie osoby ściganej, na mocy art. 611j sąd stosuje tymczasowe aresztowanie. W wypadkach określonych w Statucie, tymczasowe aresztowanie można uchylić lub zmienić na łagodniejszy środek zapobiegawczy. Minister sprawiedliwości, zgodnie z art. 611l k.p.k., może wyrazić zgodę na dostarczenie osoby wydanej lub przekazanej innemu państwu Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu. Organem dokonującym ustaleń z Trybunałem jest minister sprawiedliwości.

Pomimo istnienia regulacji na gruncie k.p.k. dotyczących współpracy z MTK stwierdzić należy, iż przepisy te nie są często stosowane, zważywszy choćby na ilość wydanych przez tą instytucję orzeczeń. Ponadto nie wydaje się uzasadnione uczynienie ministra sprawiedliwości, (sprawującego funkcję polityczną) podmiotem decydującym w sprawach wymagających bezstronnej i niezależnej wiedzy prawniczej, a także dokonującym ustaleń z Międzynarodowym Trybunałem Karnym.

### 3. Ekstradycja i przejęcie ścigania karnego

Ekstradycja jest jednym z najważniejszych instrumentów obrotu prawnego z zagranicą<sup>26</sup>. Celem ekstradycji jest umożliwienie zarówno przeprowadzenia postępowania karnego z powodu popełnionego przestępstwa przeciwko osobie

<sup>24</sup> [http://www.unic.un.org/pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_finansowanie.php](http://www.unic.un.org/pl/prawa_czlowieka/mtk_finansowanie.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>25</sup> [http://www.unic.un.org/pl/prawa\\_czlowieka/mtk\\_innetrybunaly.php](http://www.unic.un.org/pl/prawa_czlowieka/mtk_innetrybunaly.php) [dostęp: 8.05.2014].

<sup>26</sup> D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. 1, Warszawa 2013, t. 1, s. 1085.

ściganej, jak także umożliwienie wykonania orzeczonej kary, w przypadku zastosowania do osób prawomocnie skazanych za przestępstwo. Zważyć należy, iż aktualnie pojęcie ekstradycji odnosi się także do wydania osoby i dostarczenia jej Międzynarodowemu Trybunałowi Karnemu<sup>27</sup>, na mocy regulacji k.p.k.

Ogromne znaczenie w stosunkach między państwami europejskimi ma Europejska konwencja o ekstradycji z dnia 13 grudnia 1957 r., sporządzona w Paryżu, oraz dwa protokoły dodatkowe<sup>28</sup>. Pierwszy protokół został sporządzony 15 października 1975 r. w Strasburgu i obejmuje m.in. zbrodnie przeciwko ludzkości oraz zbrodnie wojenne. Drugi protokół został sporządzony 17 marca 1978 r. w Strasburgu i obejmuje m.in. przestępstwa skarbowe. Zarówno Konwencja, jak i dwa wyżej wymienione protokoły w stosunku do Polski weszły w życie z dniem 13 września 1993 r. Z kolei ich publikacja oraz oświadczenie o ich ratyfikacji miało miejsce w „Dzienniku Ustaw” z 21 czerwca 1994 r. (Dz.U. Nr 70, poz. 307–310).

Wprowadzenie porozumień procesowych przez ustawodawców europejskich miało na celu zwiększenie efektywności postępowania karnego<sup>29</sup>. Można dostrzec umiędzynarodowienie zasady *ne bis in idem*<sup>30</sup>. Zasada ta jest przestrzegana i szanowana zarówno w przyjętych regulacjach Unii Europejskiej, jak też w rozwiązaniach Rady Europy. Decydujący wpływ na aktualny kształt międzynarodowego prawa karnego miały kodyfikacje europejskie w dziedzinie karnej, takie jak kodeks niemiecki oraz kodeks Napoleona<sup>31</sup>.

Na mocy art. 29-42 Traktatu o Unii Europejskiej istnieje trzeci filar, czyli współpraca policyjna oraz sądowa w sprawach karnych. Założenia trzeciego filaru miały zmierzać do unifikacji zarówno prawa, jak i postępowania karnego. Europejskie prawo tworzą głównie konwencje Rady Europy z protokołami, rekomendacje i rezolucje oraz zastrzeżenia i deklaracje.

Ekstradycja obywatela polskiego, zgodnie z treścią art. 55 Konstytucji RP, jest zakazana, za wyjątkiem przypadków, które zostały określone w ust. 2 i 3. Istnieje możliwość ekstradycji obywatela polskiego na wniosek innego państwa, albo także sądowego organu międzynarodowego, jeśli taka możliwość wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej albo ustawy, która wykonuje akty prawa stanowionego poprzez organizację międzynarodową, której Polska jest członkiem. Warunkiem jest jednak to, aby czyn objęty wnioskiem o ekstradycję popełniony został poza terytorium RP oraz aby

<sup>27</sup> P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2012, t. 3, s. 678.

<sup>28</sup> D. Świecki (red.), dz. cyt., s. 1085.

<sup>29</sup> C. Kulesza (red.), K.T. Boratyńska, E. Kowalewska-Borys, D. Kuźelewski, A. Sakowicz, *Porozumienia karnoprosesowe w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, Białystok 2010, s. 15.

<sup>30</sup> A. Sakowicz, *Zasada ne bis in idem w prawie karnym w ujęciu paneuropejskim*, Białystok 2011, s. 100.

<sup>31</sup> M. Szczaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa*, Warszawa 1985, s. 420–424.

także stanowił przestępstwo w świetle przepisów prawa polskiego lub stanowił przestępstwo wedle prawa RP w przypadku popełnienia na terenie Polski, zarówno w czasie jego popełnienia, jak również w chwili złożenia wniosku. Określonych w ust. 2 pkt 1 oraz 2 warunków nie wymaga ekstradycja, która ma nastąpić na podstawie wniosku sądowego organu międzynarodowego, który został powołany na podstawie ratyfikowanej przez RP umowy międzynarodowej, będącej w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji. Ponadto ekstradycja jest zakazana, jeśli dotyczy osoby będącej podejrzaną o popełnienie przestępstwa z przyczyn politycznych, ale bez użycia przemocy, albo też jeśli jej dokonanie naruszać będzie wolności i prawa człowieka oraz obywatela. O dopuszczalności ekstradycji orzeka sąd<sup>32</sup>.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje na to, iż w postępowaniu w przedmiocie wydania sądy powinny dokonać oceny okoliczności, takich jak niebezpieczeństwo naruszenia praw człowieka, albo też ocenić sprzeczności działania z polskim porządkiem prawnym<sup>33</sup>. Oznacza to, iż istnieje konieczność oceny stopnia represyjności na etapie wymierzania kary oraz podczas jej wykonywania. Istotne jest także i to, czy potencjalny ekstradowany przestrzegał zarówno porządku prawnego, jak i zasad współżycia społecznego, czy był aktywnie prospołeczny<sup>34</sup>.

Przy stosowaniu ekstradycji nie można pominąć przepisów, które regulują kwestię ekstradycji własnych obywateli na gruncie przepisów krajowych, a zatem przede wszystkim na gruncie polskim – art. 55 ust. 1 Konstytucji RP, który to przepis wszakże gwarantuje ochronę obywateli polskich przed ekstradycją<sup>35</sup>. Z przywołanych przepisów wynika, iż obywatele polscy zasadniczo są chronieni przed ekstradycją. Ochrona ta jednak może być ograniczona, z zachowaniem jednak konstytucyjnych wymogów<sup>36</sup>. Ogromne znaczenie do oceny zasadności ekstradycji ma zasada proporcjonalności. Nadto istotne jest, aby przy ustaleniu wydania poza generalnymi zasadami ustalić także sytuację rodzinną ekstradowanego oraz związania obywatela ze środowiskiem<sup>37</sup>.

Treści przepisów art. 593–595 k.p.k. regulują kwestie podjęcia postępowania w sprawie o ekstradycję czynną w okoliczności, kiedy władze polskie mają wy-

<sup>32</sup> C. Kulesza, K.T. Boratyńska, *Współpraca sądowa w sprawach karnych*, Białystok 2008, s. 8–9.

<sup>33</sup> Post. SN – Izba Karna z dnia 3 lutego 2009 r., IV KK 367/08.

<sup>34</sup> Post. SA w Krakowie, Wydział I Cywilny z dnia 8 czerwca 2010 r., sygn. akt. II AKz 85/10 (niepubl.)

<sup>35</sup> Wyr. TK z dnia 5 października 2010 r., sygn. SK 26/08, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 73, a także: B. Nita, *Ograniczenia ekstradycji po zmianie art. 55 Konstytucji RP a europejski nakaz aresztowania w demokratycznym państwie prawnym*, cz. II, „Europejski Przegląd Sądowy” 2011, nr 5, s. 4 i n., zdanie odrębne sędziego TK Wojciecha Hermelińskiego do wyr. TK z dnia 21 września 2011 r., sygn. akt. SK 6/10.

<sup>36</sup> Post. SA w Krakowie, Wydział I Cywilny z dnia 8 czerwca 2010 r., sygn. akt. II AKz 85/10 (niepubl.)

<sup>37</sup> Wyr. TK z dnia 21 września 2011 r., sygn. akt. SK 6/10.

stąpić do państwa obcego w celu wydania określonej osoby albo też o zezwolenie na jej tranzyt przez określone terytorium.

Z kolei przepisy art. 602–603 k.p.k. regulują procedurę w przypadku spraw dotyczących ekstradycji biernej, tzn. rozpatrywania wniosku pochodzącego od państwa obcego o wydanie danej osoby. Wniosek ekstradycyjny, na mocy art. 593 k.p.k., może dotyczyć wydania takiej osoby przez państwo obce, przeciwko której zostało wszczęte w Polsce postępowanie karne, albo co do której ma się toczyć postępowanie karne sądowe, lub w przypadku osoby, w stosunku do której ma być wykonana orzeczona już kara pozbawienia wolności. Wniosek ekstradycyjny może także dotyczyć wyrażenia zgody przez państwo obce na tranzyt poprzez jego terytorium osoby, która została wydana Polsce przez państwo trzecie. Wniosek taki dotyczyć także może wydania, dokonanego przez państwo obce z terytorium tegoż państwa, dowodów rzeczowych albo też przedmiotów, które zostały uzyskane przez sprawcę, który podlega wydaniu w wyniku przestępstwa.

W art. 594 k.p.k. zostały określone formalne wymogi dotyczące wniosku o wydanie, a także zostały wymienione konieczne załączniki, jakie musi zawierać. Stosowanie nakazu z art. 280 § 1 pkt 2 w zw. z § 3 art. 594 k.p.k. oznacza, iż wniosek taki winien zawierać informacje o osobie, której bezpośrednio dotyczy, jej personalia, znaki szczególne, rysopis, miejsce zamieszkania wraz z fotografią. Do tego wniosku dołącza się również odpowiednio odpis prawomocnego wyroku skazującego, kiedy wniosek dotyczy skazanego wedle § 2 art. 594 k.p.k., lub też odpis postanowienia w sprawie tymczasowego aresztowania z uzasadnieniem oraz z wyjaśnieniem podstawy prawnej ścigania, zgodnie z § 1 art. 594 k.p.k. Wówczas tymczasowe aresztowanie jest obligatoryjne<sup>38</sup>.

Na mocy art. 603a k.p.k. istnieje możliwość ekstradycji uproszczonej. Do warunku jednak zastosowania uproszczonej procedury ekstradycji należy konieczność istnienia dwu- lub wielostronnej umowy międzynarodowej, która łączy Polskę z obcym państwem. Uproszczona procedura ekstradycji może być jednak zastosowana w stosunku do osoby tymczasowo aresztowanej, która także wyraziła na wydanie zgodę. Procedura uproszczonej ekstradycji rusza poprzez złożenie przez obce państwo wniosku o tymczasowe aresztowanie ściganej osoby. Wówczas taki wniosek zastępuje zwykły wniosek ekstradycyjny. W takim przypadku właściwym do rozpoznania wniosku w tym trybie będzie sąd okręgowy, w którego okręgu jest prowadzone postępowanie. Oznacza to sąd, w którego okręgu mieści się siedziba prokuratury dokonującej czynności, które są związane z zatrzymaniem osoby ściganej oraz jej przesłuchaniem. Brak wyrażonej zgody osoby ściganej uniemożliwia stosowanie procedury ekstradycji uproszczonej. Jednak ostateczną decyzję podejmuje w tej kwestii minister sprawiedliwości.

<sup>38</sup> C. Kulesza, K.T. Boratyńska, dz. cyt., s. 9.

Możliwość złożenia wniosku o wszczęcie ścigania przed sądem innego państwa dopuszczalna jest na mocy *Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych*, która została sporządzona w Strasburgu 20 kwietnia 1959 r. Pomiedzy Polską a innymi państwami członkowskimi UE istnieją obowiązujące od 17 października 2012 r. regulacje przepisów 592a – 592f k.p.k., które to z kolei implementują także postanowienia decyzji ramowej Rady 2009/948/WSiSW z 30 listopada 2009 r. w sprawie zapobiegania konfliktom jurysdykcji w postępowaniu karnym i w sprawie rozstrzygnięcia takich konfliktów.

Założeniem powyższej regulacji jest ochrona zasady *ne bis in idem*. Z inicjatywy polskiego ministra sprawiedliwości lub odpowiedniego ministra obcego państwa, na mocy art. 590 k.p.k. istnieje możliwość przejęcia ścigania z państwa obcego przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości. Instytucją przejęcia ścigania karnego polega na zaniechaniu ścigania przestępstwa w państwie, w którym zostało wszczęte postępowanie przeciwko określonej osobie, oraz przekazaniu sprawy w celu dalszego prowadzenia w innym państwie. Przepisy te mają charakter subsydiarny, przez co mają zastosowanie wtedy, kiedy przekazanie lub przejęcie ścigania karnego, na podstawie art. 615 § 2 k.p.k., nie będzie odbywało się na mocy umowy międzynarodowej.

#### 4. Wnioski końcowe

Prawo międzynarodowe i jego rozwój spowodowały ukształtowanie się licznych odmian prawa międzynarodowego<sup>39</sup>. Niektórzy twierdzą, iż prawo wspólnotowe jest odmianą prawa międzynarodowego. Jednak orzecznictwo luksemburskiego trybunału sprawiedliwości wskazuje, iż prawo wspólnotowe należy traktować jako niezależny i autonomiczny porządek prawny. W zagranicznej literaturze<sup>40</sup> wskazuje się, iż wyodrębnienie się odmian prawa międzynarodowego mogło być skutkiem kryzysu, jaki zachodził w systemie tego prawa<sup>41</sup>.

Ustawodawca każdego państwa decyduje o tym, jaką rangę będzie miało prawo międzynarodowe na obszarze tego państwa. W relacji z prawem wspólnot europejskich system prawny państwa wskazuje dużą zależność związaną z członkowstwem w Unii Europejskiej. Prawo Unii Europejskiej w państwie członkowskim obowiązuje obok prawa krajowego. Z kolei prawo międzynarodowe wskutek transformacji do prawa krajowego ulega przekształceniu w prawo wewnętrzne.

<sup>39</sup> B. Liżewski, *Norma prawa międzynarodowego a norma prawa krajowego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sectio G, vol. L/LI, 2003/2004, s. 127.

<sup>40</sup> R. Kevelson, *Crises in International Law and Symptoms*, [w:] E. Buygin, B.M. Leiser, M. Van Hoecke (red.), *Rechtstheorie. Changing Structures in Modern Legal State Ideology*, Beiheft 18, Berlin 1998, s. 129 i in.

<sup>41</sup> B. Liżewski, dz. cyt., s. 128.

W literaturze przedmiotu<sup>42</sup> można wyróżnić trzy różnice pomiędzy prawem międzynarodowym a prawem wewnętrznym. Różnice te dotyczą zakresu podmiotowego konfrontowanych porządków, koncepcji suwerenności państwa oraz cech systemu prawa.

Podstawowym podmiotem prawa międzynarodowego jest państwo, będące jednocześnie przez długi okres także wyłącznym podmiotem prawa międzynarodowego<sup>43</sup>. Aktualnie zakres podmiotów prawa międzynarodowego został rozszerzony o organizacje międzynarodowe, a także osoby fizyczne. Podkreśla się jednak, iż to rozszerzanie kręgu podmiotów prawa międzynarodowego poza suwerenne państwa napotyka trudności natury teoretycznej oraz politycznej<sup>44</sup>.

Prawo międzynarodowe może pozostawać w sprzecznych interesach z prawem poszczególnych państw. Dlatego można stwierdzić, iż prawo międzynarodowe stwarza własny system prawa<sup>45</sup>. W zależności od woli konkretnych państw – może zostać przyjęty, bądź nie. W przypadku stosunków międzynarodowych, które nie zostały uregulowane przez traktaty, istotny jest zwyczaj międzynarodowy, który także musi zostać przez państwo zaakceptowany.

Z kolei odmiennosc cech systemów prawa międzynarodowego i krajowego oznacza pewne trudności w bezwarunkowym naprzemiennym przenoszeniu właściwości różnych systemów. System prawa międzynarodowego cechuje się dużą różnorodnością. Prawo międzynarodowe jest tworzone w drodze wspólnego działania państw. Na specyfikę systemu prawa międzynarodowego składają się także m.in. kwestie hierarchii norm prawa międzynarodowego oraz brak ustawodawcy<sup>46</sup>.

Przy założeniu koncepcji samowykonalności normy (*self-executing treaty*), powstałej w prawie amerykańskim, można stosować normę prawa międzynarodowego w wewnętrznym prawie państwa<sup>47</sup>. Konstrukcja ta zakłada, iż źródłem prawa mogą być jedynie postanowienia umów międzynarodowych<sup>48</sup>. Co z kolei oznacza, że mniej ważne stają się międzynarodowe prawo zwyczajowe. Stanowiska państw co do samowykonalności norm międzynarodowych są różne. W przypadku traktatów ekstradycyjnych – dla sądów niemieckich nie mają one charakteru samowykonalności, natomiast dla sądów amerykańskich te same traktaty ekstradycyjne są już samowykonalne.

<sup>42</sup> M. Zirk-Sadowski, *Prawo wewnętrzne a prawo międzynarodowe publiczne. Zarys zagadnień teoretycznoprawnych*, „Państwo i Prawo” 1988, nr 6, s. 59.

<sup>43</sup> W. Czapliński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 1999, s. 422.

<sup>44</sup> W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1979, s. 277.

<sup>45</sup> W. Czapliński, A. Wyrozumska, *Sędzia krajowy wobec prawa międzynarodowego*, Warszawa 2001, s. 15.

<sup>46</sup> B. Liżewski, dz. cyt., s. 132.

<sup>47</sup> Zob. szerzej K. Skubiszewski, *Stosowanie i przestrzeganie prawa międzynarodowego w państwie*, „Państwo i Prawo” 1984, nr 9, s. 18 i in.

<sup>48</sup> B. Liżewski, dz. cyt., s. 132.

Prawo Unii Europejskiej często bywa nieznane i nieuwzględnianie przez polskie sądy. Pomimo niepewności co do ostatecznego kształtu i stabilności Unii Europejskiej zważyć jednak należy, iż wyposażenie państw członkowskich w instrument współpracy, będący decyzjami ramowymi, jest niewątpliwie dobrym rozwiązaniem i sprzyja lepszej przyszłości europejskiego prawa.

Na mocy art. 34 ust. 2 li. B TUE decyzje ramowe są przyjmowane w celu zbliżenia przepisów wykonawczych i ustawowych państw członkowskich<sup>49</sup>. Orzecznictwo ETS wskazuje, iż sądy państw członkowskich są zobowiązane dokonywać zgodnej z decyzją ramową wykładni prawa<sup>50</sup>. Z kolei zgodnie z decyzją ramową w sprawie europejskiego nakazu aresztowania, europejski nakaz miał zastąpić wszystkie wcześniejsze instrumenty, które dotyczyły ekstradycji i obowiązywały w Unii Europejskiej.

Omówione przeze mnie aspekty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych dotyczyły wybranych kwestii, związanych z ekstradycją, przejęciem ścigania oraz współpracy z Międzynarodowym Trybunałem Karnym. Poza zakresem rozważań pozostawiono pozostałe aspekty, związane m.in. z pomocą prawną i doręczeniami w sprawach karnych, immunitetami dyplomatycznymi i konsularnymi czy także ze wspólnymi zespołami śledczymi.

Cele utworzenia oraz zakres zastosowania międzynarodowego prawa karnego mają istotne znaczenie w dzisiejszych czasach – dobie licznych emigracji i wyjazdów zagranicznych. Różnice pomiędzy prawem międzynarodowym a prawem Unii Europejskiej powinny być znane i powszechne. Współpraca w sprawach karnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej odbywa się na różnych poziomach<sup>51</sup>. Jako źródła prawa europejskiego traktowane są także normy, które dotyczą praw człowieka.

Unia Europejska wskazuje proces harmonizacji prawa karnego, dążącego do unifikacji przepisów postępowania karnego. Mimo tego, iż prawo Unii Europejskiej może być traktowane jako wyjątkowa forma prawa międzynarodowego, to cechy szczególne prawa europejskiego nie występują zwykle w prawie międzynarodowym. Najważniejszą różnicą pomiędzy stosowaniem prawa europejskiego a prawem międzynarodowym jest to, iż do stosowania prawa międzynarodowego wymagana jest transpozycja do prawa krajowego. Podczas stosowania prawa Unii Europejskiej przez jej obywateli w sądownictwie państw członkowskich, mogą oni powoływać się na gwarancje, jakie wynikają z przepisów prawa UE. Przepisy UE w stosunku do przepisów prawa państw członkowskich są często nadrzędne, co podkreśla ich rangę i znaczenie.

Zważyć także należy, iż na mocy art. 91 Konstytucji RP, ratyfikowane konwencje międzynarodowe stają się częścią wewnętrznego i obowiązującego porządku prawnego, z chwilą ich ogłoszenia w „Dzienniku Ustaw”.

<sup>49</sup> L.K. Paprzycki, *Przyszłość europejskiego prawa karnego*, „Palestra” 2007, nr 9–10, s. 45.

<sup>50</sup> Wyr. ETS z 16 czerwca 2005 r. w sprawie Pupino, C-105/03.

<sup>51</sup> A. Grzelak, W. Czapliński, A. Wróbel (red.), *Zarys prawa. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych*, Warszawa 2007, s. 201.

Powstanie instytucji Międzynarodowego Trybunału Karnego opiewało szczytne cele, jednak jego skuteczność działania, jak dotąd, jest niewielka. Jedynie orzeczenie, które zapadło, świadczy o przewlekłości postępowania. Stwierdzić jednak należy, iż regulacje zawarte w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego są jasno i przejrzysto skonstruowane.

Ekstradycja jako najważniejszy instrument współpracy w międzynarodowym postępowaniu karnym działa poprawnie i skutecznie, jednak wymaga dokładnej oceny stanu faktycznego każdorazowej sprawy, okoliczności oraz sytuacji ekstradowanego.

Wnioski z omówionych aspektów międzynarodowego postępowania karnego oraz prawa UE są następujące: sądowe stosowanie oraz skuteczność działania Międzynarodowego Trybunału Karnego są – jak dotąd – niewielkie. Przepisy k.p.k. dotyczące współpracy z Międzynarodowym Trybunałem Karnym pozostają zatem w próżni. Ponadto za niekorzystne należy uznać uczynienie, na mocy przepisów k.p.k., ministra sprawiedliwości podmiotem kompetentnym do podejmowania decyzji w sprawie dostarczenia osoby wydanej innemu państwu, a także uczynienie Ministra Sprawiedliwości organem podejmującym ustalenia z Międzynarodowym Trybunałem Karnym. Funkcja ministra sprawiedliwości należy bowiem do funkcji politycznych, co może rodzić pewne wątpliwości co do bezstronności w podejmowaniu tak ważnych decyzji oraz w dokonywaniu ustaleń.

Stosowanie ekstradycji oraz przejęcia i przekazania ścigania karnego są najczęściej wykorzystywanymi przez sądy instrumentami prawnymi. Wniosek państwa obcego o wydanie osoby ściganej jest rozpoznawany przez sąd okręgowy, co zapewnia bezstronność i niezależność w orzekaniu. W takiej okoliczności, mniej negatywne wydaje się dokonanie ponownego rozstrzygnięcia wniosku przez ministra sprawiedliwości, po otrzymaniu przez niego prawomocnego już postanowienia.

Wybrane przeze mnie aspekty, związane z ekstradycją oraz przejęciem i przekazaniem ścigania karnego, co do zasady wspomagają współpracę sądową w sprawach karnych między państwami i umożliwiają ich sądową skuteczność.

## Bibliografia

### Pozycje książkowe i artykuły

- Czapliński W., Wyrozumska A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 1999.
- Czapliński W., Wyrozumska A., *Sędzia krajowy wobec prawa międzynarodowego*, Warszawa 2001.
- Grzelak A., *Czy istnieje europejskie prawo karne?* „Nowa Europa – Przegląd Natoliński” 2006, nr 2 (4).

- Grzelak A., Czapliński W., Wróbel A. (red.), *Zarys prawa. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych*, Warszawa 2007.
- Grzelak A., *Współpraca instytucjonalna w sprawach karnych na przykładzie Eurojustu i Europejskiej Sieci Sądowej – problemy teoretyczne i praktyczne*, [w:] Grzelak A., Czapliński W., Wróbel A. (red.), *Zarys prawa. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych*, Warszawa 2007.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Izydorczyk J., *Współpraca międzynarodowa w sprawach karnych*, „Edukacja Prawnicza” 2009, nr 2.
- Kevelson R., *Crises in International Law and Symptoms*, [w:] Buygin E., Leiser B. M., Van Hoecke M. (red.), *Rechtstheorie. Changing Structures in Modern Legal State Ideology*, Beiheft 18, Berlin 1998.
- Kulesza C., Boratyńska K.T., *Współpraca sądowa w sprawach karnych*, Białystok 2008.
- Kulesza C. (red.), Boratyńska K., Kowalewska-Borys E., Kuźelewski D., Sakowicz A., *Porozumienia karnoprocesowe w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, Białystok 2010.
- Lang W., Wróblewski J., Zawadzki S., *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1979.
- Liżewski B., *Norma prawa międzynarodowego a norma prawa krajowego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sectio G, vol. L/LI, 2003/2004; (<http://dx.doi.org/10.17951/g>).
- Menkes J., Wasilkowski A., *Organizacje międzynarodowe. Prawo instytucjonalne*, Kraków 2006.
- Paprzycki L.K., *Przyszłość europejskiego prawa karnego*, „Palestra” 2007, nr 9–10.
- Sakowicz A., *Zasada ne bis in idem w prawie karnym w ujęciu paneuropejskim*, Białystok 2011.
- Skibińska E., *Wprowadzenie*, [w:] Flisek A. (red.) *Prawo Unii Europejskiej z wprowadzeniem*, Warszawa 2011.
- Skubiszewski K., *Stosowanie i przestrzeganie prawa międzynarodowego w państwie*, „Państwo i Prawo” 1984, nr 9.
- Szczaniecki M., *Powszechna historia państwa i prawa*, Warszawa 1985.
- Wróbel A., [w:] Wróbel A. (red.), *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*, Kraków 2004.
- Zielińska E., *Integracja europejska w dziedzinie prawa karnego – stan obecny i perspektywy*, [w:] Wędrychowski M. (red.), *Prawo Unii Europejskiej w wewnętrznym porządku prawnym państw członkowskich*, Warszawa 2004.

#### Akty normatywne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89, poz. 555.

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483.
- Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r., Dz.U. 2003 Nr 78, poz. 708.
- Europejska konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych, sporządzona w Strasburgu dnia 20 kwietnia 1959 r., Dz.U. 1999 Nr 76, poz. 854.
- Decyzja ramowa Rady 2009/948/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zapobiegania konfliktom jurysdykcji w postępowaniu karnym i w sprawie rozstrzygania takich konfliktów, Dz.Urz. UE L 328 z 15.12.2006.
- Traktat o Unii Europejskiej, Dz.Urz. C 83, 2010.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. C 83, 2010.

### **Orzecznictwo i inne**

- Wyrok ETS z 16 czerwca 2005 r. w sprawie Pupino, C-105/03.
- Postanowienie SN z 3 lutego 2009 r., IV KK 367/08, OSNKW 2009, nr 6, poz. 46.
- Wyrok TK z dnia 5 października 2010 r., sygn. SK 26/08, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 73.
- Postanowienie SA w Krakowie z 8 czerwca 2010 r., II AKz 85/10, KZS 2010, nr 10, poz. 24.
- Wyrok TK z dnia 21 września 2011 r., sygn. akt. SK 6/10.
- Tarnogórski R., *Pierwszy wyrok Międzynarodowego Trybunału Karnego*, Biuletyn PISM 2012, nr 45 (910); dostępny pod adresem: <https://www.pism.pl/publikacje/biuletyn/nr-45-910> [dostęp: 8.05.2014].
- Nita B., *Ograniczenia ekstradycji po zmianie art. 55 Konstytucji RP a europejski nakaz aresztowania w demokratycznym państwie prawnym*, cz. II, „Europejski Przegląd Sądowy” 2011, nr 5.

### **Strony internetowe**

- [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/mntrybunaly\\_mtk.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/mntrybunaly_mtk.php) [dostęp: 8.05.2014].

## **International Criminal Procedure and the Law in the European Union**

### **Summary**

The article presents the objectives and scope of the creation of international criminal law. The differences between international law and European Union law will be presented. European Union law may be in fact be treated as a unique form of international law, but the special features of European law are not usually observed in international law. In contrast, the difference between the application of European law, and international law lies in the fact that the application of international law is required to be transposed into national law. In the application of European Union law

by its citizens in the judiciary of the Member States, they rely on the guarantees required by EU law. The importance of EU legislation in relation to the Member States' legislation is frequently paramount. Noteworthy discussed issues relate to the institution of the International Criminal Court and the regulations contained in the Rome Statute of the International Criminal Court. The most important instrument of international cooperation in criminal proceedings seems to be extradition. The conclusions of the mentioned aspects of international criminal proceedings and EU law affect their judicial application and effectiveness.

**Keywords:** international criminal procedure, international criminal court, extradition, convention, effectiveness.